

КРИМСЬКА
ПРАВОЗАХИСНА
ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com
website: crimeahrg.org

МОНІТОРИНГОВИЙ ОГЛЯД СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ У КРИМУ

ЗА ЛИПЕНЬ – ВЕРЕСЕНЬ 2024 РОКУ

м. Київ
2024 р.

КРИМСЬКА
ПРАВЗАХИСНА
ГРУПА

Кримська правозахисна група (КПГ) – організація кримських правозахисників і журналістів, метою якої є сприяння дотриманню і захисту прав людини в Криму шляхом формування пильної уваги до проблем дотримання прав людини і міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку і відпрацювання механізмів для захисту прав людини у Криму¹.

КПГ документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності у Криму з 2014 року.

5:00 AM

COALITION

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КПГ приєдналася до Коаліції «Україна. П'ята ранку», яка збирає та документує воєнні злочини і злочини проти людяності, вчинені в ході російської збройної агресії в Україні².

COALITION
FOR THE
INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT

КПГ – учасниця Коаліції за Міжнародний кримінальний суд³.

¹ <https://crimeahrg.org/uk/>

² <https://www.5am.in.ua/>

³ <https://www.coalitionfortheicc.org/>

ЗМІСТ

1. ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	2
НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ.....	2
Викрадення у Херсонській та Запорізькій областях та вивезення до Криму.....	2
ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	3
«Справа кримських мусульман»	3
Справа Леніє Умерової.....	5
«Справи українських диверсантів».....	5
Переслідування за звинуваченням в участі батальйоні ім. Н. Челебіджіхана.....	7
Переслідування Свідків Єгови	7
СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ	8
Переслідування за підтримку України й антивоєнну позицію	9
2. ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	11
ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРИ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ.....	11
АТАКИ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРИМУ	11
3. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ, ЗОКРЕМА ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЯ.....	13

1 ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

ВИКРАДЕННЯ У ХЕРСОНСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ ТА ВИВЕЗЕННЯ ДО КРИМУ

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну окупований Крим використовується російською владою для утримування цивільних громадян України, викрадених з окупованих з 2022 року територій, зокрема Херсонської та Запорізької областей. Зазвичай викрадених цивільних осіб утримують у СІЗО, створених після 2022 року у Сімферополі: СІЗО № 2 та СІЗО №8. Вони стають фігурантами кримінальних справ або утримуються *incommunicado* без надання їм правової допомоги та можливості повідомити своїм родичам про місце свого перебування. Кримінальні справи проти викрадених цивільних осіб, серед яких громадські активісти, волонтери та представники місцевої влади, розглядають «суди» в окупованому Криму, суди на території РФ (включно із військовими судами РФ) або «суди», створені на окупованих територіях після 24 лютого 2022 року.

Станом на вересень 2024 року КПП верифікувала **щонайменше 86 цивільних осіб**, викрадених з Херсонської та Запорізької областей та вивезених до Криму. Більшість з них утримується у СІЗО №2 Сімферополя на етапі слідства, під час судового розгляду кримінальних справ проти них цивільних зазвичай вивозять до РФ.

Віталій Расторгуєв та Володимир Кривцун оскаржили вироки, винесені Південним окружним військовим судом 18 квітня 2024 року. Жителів Бердянська викрали у липні 2022 року та звинуватили у нібито замаху на окупаційного «мера» міста Олександра Сауленка (за ст. 30 ч. 3, ст. 361 ч. 1 КК РФ «підготовка до акту міжнародного тероризму»). Віталія Расторгуєва засудили до 12 років колонії, Володимира Кривцуна — до 11 років¹. Наразі Віталій Расторгуєв та Володимир Кривцун утримуються у СІЗО №3 Новочеркаська (РФ).

15 серпня волонтерку та громадську активістку з Херсона Ірину Горобцову, яку російські військові викрали 13 травня 2022 року та утримували у СІЗО Сімферополя, «Херсонський обласний суд» засудив до 10,5 років колонії загального режиму за звинуваченнями у шпигунстві (ст. 276 КК РФ). Засідання проходили у закритому режимі, справа була засекречена, інтереси Ірини представляв призначений адвокат².

¹ <https://crimeahrg.org/uk/ukra%1%97nczi-yakih-rosiya-zvinuvachu%1%94-u-zamahu-na-okupacijnogo-mera-berdyanska-otrimali-viroki/>

² <https://crimeahrg.org/uk/aktivistku-z-hersona-irinu-gorobczovu-zasudili-do-105-rokiv-uvyaznennya/>

ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Щонайменше 220 громадян України перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування. Список таких осіб постійно оновлюється на сайті КПГ за посиланням <https://dela.crimeahrg.org/uk/>

«СПРАВА КРИМСЬКИХ МУСУЛЬМАН»

Фігурантів цієї справи, більшість з яких – кримські татари, звинувачують у причетності до ісламських організацій або у пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України. Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (багато хто з них – співробітники ФСБ РФ), досудові показання свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.

Станом на кінець вересня 2024 року кількість мешканців Криму, позбавлених волі у «справах кримських мусульман», склала щонайменше **108 осіб**.

25 липня «Київський районний суд» Сімферополя продовжив терміни тримання під вартою Мемету Люманову, Рустему Османову, Азізу Азізову та Мустафі Абдураманову (затримані 5 березня 2024 року) до 4 листопада 2024 року. 2 серпня «Верховний суд» Криму залишив чинним рішення «Київського районного суду» Сімферополя щодо утримання Мемета Люманова та Рустема Османова в СІЗО³. Засідання проходило в закритому режимі. 10 серпня «Верховний суд» Криму залишив чинним рішення щодо утримання Азіза Азізова та Мустафі Абдураманова у СІЗО⁴.

Щонайменше **220 громадян України** перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування

³ <https://crimean-solidarity.org/news/2024/08/02/vse-standartno-verhovnyj-sud-kryma-ostavil-v-sizo-dvoix-aktivistov-iz-baxchisaraya-2977>

⁴ <https://crimean-solidarity.org/news/2024/08/10/verhovnyj-sudkryma-ostavil-v-sizo-aktivistov-aziza-azizova-i-mustafu-abduramanova--2982>

31 липня суддя «Київського районного суду» Сімферополя Ольга Кузнецова продовжила терміни тримання під вартою Алі Мамутова, Енвера Халілаєва, Нарімана Аметова, імама Вахіда Мустафаєва до 4 листопада 2024 року. Засідання проходило в закритому режимі. Наріман Аметов та Алі Мамутов утримуються у СІЗО №2 Сімферополя⁵. 31 липня «Київський районний суд» Сімферополя замінив запобіжний захід Арсену Кашці з утримання під вартою на домашній арешт. Чоловік відмовився від послуг адвоката Еміля Курбедінова. Засідання проходило у закритому режимі.

У серпні стало відомо про те, що колишній імам мечеті у селі Лобаново, який має інвалідність 2-ї групи, Ремзі Куртнезіров місяць провів на примусовій судовій психіатричній експертизі. Його направили до «Кримської республіканської клінічної психіатричної лікарні №1», незважаючи на наявність серйозних захворювань і призначений у зв'язку з цим домашній арешт. Він схуд на 12 кілограмів. 31 липня «Київський районний суд» Сімферополя продовжив домашній арешт Ремзі Куртнезірову до 4 листопада 2024 року⁶.

30 серпня Верховний суд РФ залишив чинним вирок чотирьом фігурантам справи «алуштинської групи» – Руслану Нагаєву, Ельдару Кантімірову, Руслану Месутову, Ленуру Халілову, затриманим 10 червня 2019 року. Вони були засуджені до термінів від 12 до 18 років позбавлення волі в колонії суворого режиму⁷.

14 вересня співробітники «поліції» взяли під варту Олександра Сізікова, незрячого мешканця Криму, який незаконно переслідується за ч.1 ст. 205.5 КК РФ про причетність до терористичної організації⁸. Він був затриманий 7 липня 2020 року. Після цього його помістили під домашній арешт. Його захворювання не дозволяє йому перебувати в умовах слідчого ізолятора. 14 вересня Апеляційний військовий суд РФ затвердив вирок у 17 років ув'язнення незрячому Олександру Сізікову. Під час засідання судді також залишили чинним рішення Південного окружного військового суду для Аліма Суф'янова та Сейрана Хайредінова – 12 років позбавлення волі кожному з них⁹.

20 вересня Верховний суд РФ (касаційна інстанція) залишив чинним вирок кримськотатарському активісту Яшару Шихаметову, затриманому 17 лютого 2021 року та засудженому у 2022 році до 11 років ув'язнення¹⁰.

27 вересня Апеляційний військовий суд Власихи (РФ) залишив чинним вирок фігуранту справи «кримських мусульман» імаму Раїфу Февзієву – 12 років позбавлення волі¹¹. Він був затриманий 7 серпня 2021 року.

Засудженого на 13 років позбавлення волі фігуранта «другої бахчисарайської групи» Сервера Зекір'яєва, затриманого 11 жовтня 2017 року, катують у виправній колонії №1 Тульської області РФ. Про це повідомила його дружина Зарема Зекір'яєва¹².

⁵ <https://crimean-solidarity.org/news/2024/07/31/krymskotatarskim-politzaklyuchennym-iz-dzhankojnskogo-rajona-prodlili-arest-v-sizo-2973>

⁶ <https://crimeahrg.org/uk/kolishnogo-imama-z-invalidnistyu-pomistili-v-psihikarnyu-de-vin-shud-na-12-kilogramiv/>

⁷ <https://ru.krymr.com/a/news-delo-tahrir-alushta-prigivir-krym/33099596.html>

⁸ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-zatverdili-17-rokiv-uvyaznennya-figurantu-spravi-krimskih-musulman-sizikovu-i-nastupnogo-dnya-vzyali-pid-vartu/>

⁹ <https://zmina.info/news/apelyaczijnj-sud-rf-zatverdyyv-vyrok-politvyaznyu-z-invalidnistyu-pozoru-oleksandru-sizikovu/>

¹⁰ <https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-yashara-shihametova-zasudili-do-11-rokiv-pozbavlennya-svobodi/>

¹¹ <https://ru.krymr.com/a/news-raif-fevziev-prigovor-appelyatsiya-krym/33140664.html>

¹² <https://crimeahrg.org/uk/politv'yaznya-servera-zekiryaeva-katuyut-u-vipravnij-kolonii-v-rf-druzhina/>

СПРАВА ЛЕНІЄ УМЕРОВОЇ

13 вересня Україна змогла звільнити та повернути з російського ув'язнення 25-річну кримську татарку Леніє Умерову, яка була незаконно позбавлена волі з 4 грудня 2022 року. Разом із Леніє Україна повернулися ще 49 громадян України, серед яких 42 – військовослужбовці, інші – цивільні особи.

Всього за період окупації в рамках взаємних звільнень та політичних домовленостей було звільнено лише 10 громадян України з Криму. Серед звільнених лише одна жінка – Леніє Умерова.

«СПРАВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИВЕРСАНТІВ»

За кримськими «справами українських диверсантів і шпигунів» в ув'язненні перебувають щонайменше 42 громадянина України, серед них затримані у Криму: Володимир Дудка, Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Геннадій Лімешко, Леонід Пархоменко, Костянтин Давиденко, Дмитро Долгополов, Анна Сухоносова, Юнус Машаріпов, Іван Яцкін, Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Євген Петрушин, Станіслав Стеценко (*Худолей*), Кирило Баранник, Сергій Войнаровський, Віктор Подвальний, Віталій Талавіра, Денис Петранов, Ігор Купич, Олександр Литвиненко, Сергій Кривошеїн, Костянтин Євмененко, Ігор Зорін, Михайло Чупіль, Микола Онук, Володимир Ананьєв, Роман Мельничук та інші.

За схожими звинуваченнями судять й цивільних осіб, викрадених у Запорізькій або Херсонській областях після 24 лютого 2022 року. Серед них Артем Баранов, Олександр Новацький, Віталій Расторгуєв, Володимир Кривцун, Олександр Зарівний, Генадій Ласінський, Сергій Цигіпа, Микола Петровський, Сергій Котов, Ярослав Жук, Ігор Протоковило.

У таких справах ФСБ РФ під час затримання звинувачує кримчан «у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві». У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

30 липня Південний окружний військовий суд у Ростові засудив **Сергія Єржова** до 18 років позбавлення волі у справі про вибух на газопроводі біля Ялти. ФСБ РФ заявляла, що 23 червня 2023 року на газопроводі в селищі Корейз нібито стався вибух. Про затримання Єржова ФСБ повідомила 9 серпня 2023 року. Слідство стверджувало, що спецслужби України «завербували» чоловіка у місті Павлодар під Дніпром¹³.

3 серпня «Залізничний районний суд» Сімферополя оголосив вирок місцевому жителю, визнавши його винним у нібито «замаху» на помічника «віце-прем'єра» окупаційної адміністрації окупованої частини Запорізької області Володимира Єпіфанова. Чоловіка незаконно засудили до 14 років позбавлення волі¹⁴. Скоріш за все, засудженим є уродженець Вінницької області **Ігор Динський**, який проживав у Сімферополі. Окупаційна влада заявляла, що він буцімто «за завданням куратора СБУ організував замах на вбивство 3 посадових осіб військово-цивільної адміністрації Запорізької області».

21 серпня Південний окружний військовий суд визнав 35-річного Ігоря Корчинського винним нібито у «підготовці замаху» на окупаційного голову Криму Сергія Аксьонова. Чоловіка

¹³ <https://crimeahrg.org/uk/rosijskij-sud-zasudiv-ukraïnczya-do-18-rokiv-u-spravi-pro-vibuh-na-gazoprovodi-u-krimu/>

¹⁴ <https://crimeahrg.org/uk/sud-u-krimu-zasudiv-cholovika-do-14-rokiv-uv'yaznennya-nibito-za-zamah-na-pomichnika-vicze-premera-okupovanoi-zaporizhchini/>

засудили до 18 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуванням перших 4 років у в'язниці та штрафу у розмірі 350 тисяч рублів. Корчинського звинуватили у підготовці теракту (ч. 1 ст. 30, ч. 1 ст. 205 КК РФ), проходженні навчання з метою здійснення теракту (ст. 205.3 КК РФ) та незаконному зберіганні зброї (ч. 3 ст. 222.1)¹⁵.

13 вересня ФСБ РФ заявила про запобігання спробі теракту на одному з об'єктів транспортної інфраструктури Криму. Його нібито планував влаштувати мешканець Севастополя з метою порушення військових перевезень. Ім'я та прізвище затриманого ФСБ не повідомила¹⁶.

19 вересня Південний окружний військовий суд засудив **Артура Агасаряна** та **Олексія Васютіна** за буцімто спробу підризу автомобіля співробітника ФСБ у Керчі та збір інформації про залізничну інфраструктуру Криму й пересування російської армії. Артура Агасаряна засудили до 20 років ув'язнення в колонії суворого режиму з відбування перших 3 років у в'язниці зі штрафом у 500 тисяч рублів, Олексія Васютіна – до 6 років ув'язнення у колонії суворого режиму та штрафу у розмірі 350 тисяч¹⁷.

24 вересня «Київський районний суд» Сімферополя виніс вирок у справі Мамута Беялова, якого звинуватили у зберіганні зброї та підготовці вбивства колишнього очільника «міністерства курортів і туризму» Криму Вадима Волченка. Суддя Михайло Білоусов засудив Мамута Беялова, який піддавався жорстоким тортурам, до 12 років колонії суворого режиму та штрафу у розмірі 350 тисяч рублів. Крім того, стягнув із нього один мільйон рублів на користь Волченка¹⁸.

КПГ відомо, що протягом серпня-вересня ФСБ РФ затримало щонайменше трьох жінок, мешканок Севастополя, які мали відкриту українську позицію. Проти кримчанок ФСБ фабрикує кримінальну справу про «зберігання зброї та вибухівки та співпрацю з спецслужбами України».

Поширеним у Криму є те, що у «справах диверсантів» окупаційна влада не повідомляє імена затриманих, однак пізніше вони стають відомими у публікаціях пропагандистських російських ЗМІ. Так був затриманий 36-річний **Роман Мельничук**¹⁹ з Феодосії, якого затримали після атаки на російську авіабазу в Октябрьському²⁰. Кримчанина обвинувачують в організації замаху на блогера Таліпова у Феодосії 12 липня, підпалі автомобілів російського пропагандиста Дмитра Кисельова у Коктебелі у вересні 2022 року та замаху на проросійського політика Олега Царьова.

Так само стало відомо про **В'ячеслава Піскунова**. Російські медіа повідомили, що у жовтні 2023 року у Севастополі було затримано 61-річного громадянина Білорусі за підозрою у замаху на російського військового.

Російські медіа повідомили про затримання 63-річного **Віктора Ільчуна**, якого окупаційна влада називала «ідейним українським агентом», який буцімто до цього кілька років воював у батальйоні «Айдар». За версією ФСБ, він заклав вибухівку, після детонації якої з рейок зійшов вагон із зерном. ФСБ заявляє про те, що разом з Ільчуном «працювали» **Дарина Асланова** та **Руслана Нечаєва**. У сюжетах російських пропагандистів згадується й **Павло Левченко**, який нібито брав участь у підриві газової труби.

¹⁵ <https://crimeahrg.org/uk/u-rf-zasudili-cholovika-na-18-rokivnibito-za-zamah-na-aksonova/>

¹⁶ <https://crimeahrg.org/uk/v-sevastopoli-okupanti-zatrimali-chergovogo-diversanta/>

¹⁷ <https://crimeahrg.org/uk/sprava-diversantiv-do-6-ta-20-rokiv-zasudili-dvoh-cholovikiv-za-nibito-pidgotovku-diversij-u-krimu/>

¹⁸ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-zasudili-do-12-rokiv-v'yazniczi-krimskogo-tatarina-mamuta-belyalova-yakogo-zvinuvatili-u-pidgotovczi-vbivstva-eksministra-turizmu/>

¹⁹ https://www.1tv.ru/news/2023-12-11/466848-ukrainskaya_diversionnaya_set_v_krymu_byla-sozdana_pod_kontrolem_zapadnyh_spetssluzhb

²⁰ <https://ru.krymr.com/a/krym-vzryv-zaderzhaniye-video/32516977.html>

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗВИНУВАЧЕННЯМ В УЧАСТІ У БАТАЛЬЙОНІ ім. Н. ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

Офіційною причиною переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ (Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам Російської Федерації) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у Кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджихана. Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ, що метою створення батальйону була деокупація Криму. 1 червня 2022 року Верховний суд РФ визнав «терористичним» й заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджихана».

За звинуваченнями в участі у батальйоні імені Н. Челебіджихана було позбавлено волі більше 32 осіб, включаючи громадян України, викрадених російськими військовими на півдні України після 24 лютого 2022 року.

Окупаційна влада РФ у Криму все частіше не повідомляє прізвища людей, яких затримують або засуджують за обвинуваченнями в участі у цьому батальйоні.

18 липня ФСБ заявила про затримання у селі Червоне Генічеського району громадянина України, якого звинуватили у причетності до кримськотатарського батальйону ім. Н. Челебіджихана²¹. Затриманим є 56-річний **Сейдалі Смаїлов**, який має пенсію по інвалідності у зв'язку з втратою однієї ноги. За інформацією журналістів, Смаїлова катували струмом, били, вибили йому зуби та змусили на камеру сказати, що допомагав батальйону ім. Н. Челебіджихана²².

7 серпня окупаційний «Генічеський районний суд» засудив місцевого підприємця та громадського діяча за збереження кримськотатарської ідентичності **Нарімана Аблязова** до 3,5 років позбавлення волі за обвинуваченнями в участі у батальйоні. Він був затриманий 4 вересня 2023 року у Генічеську²³.

Рустема Османова, засудженого до 6 років колонії за буцімто участь у батальйоні, не випускають зі штрафного ізолятора колонії у м. Донський в Тульській області (РФ), б'ють та не надають необхідну медичну допомогу через його українське громадянство. Його затримали 15 квітня 2022 року в Каланчак у Херсонській області²⁴.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВИДКІВ ЄГОВИ

У 2017 році Верховний суд РФ визнав організацію «Свідки Єгови» екстремістською організацією та заборонив її діяльність на території РФ, включно з кримськими осередками «Свідків Єгови». З 2018 року розпочалося переслідування «Свідків Єгови» за кримінальними справами. У 2020 році було ухвалено перші вироки учасникам організації «Свідки Єгови» з позбавленням волі.

5 серпня пройшли обшуки у представників «Свідків Єгови» із селищ Роздольне, Сінокосне та міста Алушти. Шістьох людей допитали, вилучили електронні пристрої. Щодо

²¹ <https://crimeahrg.org/uk/shhe-odnogo-gromadyanina-ukraïni-z-hersonshhini-okupanti-vikrali-katuvali-ta-zvinuvatili-v-uchasti-v-krimskotatarskomu-bataljoni/>

²² https://t.me/genichua/20611?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR2pdAGkpyCOCUpejjYRcdH6t9796KWpYwyuSGKeAWkKXLRH82stPMPatY_aem_yRCp2GhdrmEcsVxoCaKcZQ

²³ <https://ipc.org.ua/uk/2024/08/zhytelya-hersonshhyny-narimana-ablyazova-okupanty-zasudyly-do-troh-rokiv-pozbealennya-voli-za-uchast-v-neisnuyuchomu-bataljoni/>

²⁴ <https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-rustema-osmanova-katuyut-v-rosijskij-kolonii-cherez-ukraïnske-gromadyanstvo/>

68-річної **Тамари Братцевої** відкрили кримінальну справу за ч. 1 ст. 282.2 КК РФ²⁵. У вересні «Верховний суд» задовольнив апеляційну скаргу Тамари Братцевої та скасував ухвалу суду першої інстанції про дозвіл проведення обшуку. Справу направили на новий розгляд до «Раздольненського районного суду».

9 вересня віруючого з Джанкою **Віктора Урсу** відпустили з-під домашнього арешту. Йому замінили запобіжний захід на підписку про невиїзд й належну поведінку²⁶. Він був затриманий 28 липня 2023 року за статтею про «організацію діяльності екстремістської організації» (ч. 1 ст. 282.2 КК РФ).

За інформацією КПК, у Криму щонайменше 13 віруючих «Свідків Єгови» отримали обвинувальні вироки за свою віру (Артем Герасимов, Олександр Дубовенко, Євген Жуков, Олександр Литвинюк, Володимир Маладика, Володимир Сакада, Віктор Шашевський, Сергій Філатов, Ігор Шмідт, Артем Шаблій, Максим Зінченко, Сергій Парфенович та Юрій Геращенко).

СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ

Російська окупаційна влада продовжує практику переслідування журналістів в адміністративному порядку. За даними правозахисників, щонайменше **18 кримських журналістів** перебувають за ґратами в рамках таких справ: Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Владислав Єсипенко, Сейран Салієв, Марлен (Сулейман) Асанов, Тимур Ібрагімов, Сервер Мустафаєв, Осман Аріфмететов, Ремзі Бекіров, Руслан Сулейманов, Рустем Шейхалієв, Амет Сулейманов, Асан Ахтемов, Ірина Данилович, Вілен Темер'янов, Ернес Аметов, Рустем Османов, Азіз Азізов.

Щонайменше **18 кримських журналістів** перебувають за ґратами в рамках політично мотивованих кримінальних справ

²⁵ <https://crimeahrg.org/uk/peresliduvannya-svidkiv-egovi-v-krimu-chotiri-obshuki-dopiti-ta-nova-kriminalna-sprava/>

²⁶ <https://crimeahrg.org/uk/svidka-egovi-iz-dzhankoya-vidpustili-z-pid-domashnogo-areshtu/>

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ Й АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

Протягом липня-вересня КПГ задокументувала щонайменше 105 адміністративних проваджень, переданих на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»). За 102 з них було ухвалено рішення про призначення адміністративного покарання (штраф або адміністративний арешт). Всього за період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше **857** таких адміністративних проваджень.

У липні «Ленінський районний суд» Севастополя заарештував 42-річного місцевого жителя на 15 суток за прослуховування української пісні «Ой у лузі червона калина», яку суддя розцінив як «гімн українських екстремістів»²⁷.

У серпні був затриманий мешканець Советського району Олег Шапошніков у справі про «повторну дискредитацію армії РФ». Проти нього було порушено кримінальну справу за ч. 1 ст. 280.3 КК РФ²⁸.

29 серпня «Алуштинський міський суд» засудив Дениса Єжова, якого звинувачували за ч. 1 ст. 280.3 КК (повторна дискредитація використання збройних сил РФ). Йому було призначено покарання у вигляді штрафу розміром 100 тисяч рублів²⁹. Єжов отримав покарання за гасла «Слава Україні» та «Все буде Україна». Той самий «суд» раніше, у березні, оштрафував кримчанина на 30 тисяч рублів за «дискредитацію армії РФ» (ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП), а саме за антивоєнні заклики.

У липні-вересні КПГ продовжила документувати кримінальні та адміністративні справи проти кримчан, в яких підставою для порушення справи стали публікації проросійського блогера Олександра Таліпова, засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей,

За період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше **857 адміністративних проваджень** за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»)

²⁷ <https://crimeahrg.org/uk/sevastopolczya-zasudili-za-ukraïnsku-pisnyu/>

²⁸ <https://crimeahrg.org/uk/chergovogo-krimchanina-zatrimali-za-povtornu-diskreditacziyu-armii-rf/>

²⁹ <https://ovd.info/express-news/2024/09/04/krymchanina-prigovorili-k-shtrafu-po-ugolovnomu-delu-iz-za-lozunga-slava>

розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування таких людей, подають доноси до ФСБ та МВС РФ. На думку аналітиків Кримської правозахисної групи, діяльність Таліпова можна розглядати як пряму співучасть у переслідуванні жителів окупованих територій за їхню проукраїнську позицію³⁰.

Російська окупаційна влада продовжує переслідування кримчан за демонстрацію української символіки, українські пісні та гасла, використовуючи для цього ст. 20.3 КпАП (Пропаганда або публічна демонстрація нацистської атрибутики або символіки).

- **4 липня** «Білогірський районний суд» визнав місцевого жителя Кемала Сітумерова винним за ч. 1 ст. 20.3 КпАП через публікацію у соціальних мережах гасла «Слава Україні». Того ж дня Сітумерова покарали й за ч. 3 ст. 20.1 КпАП (Поширення інформації, що виражає неповагу до держави та суспільства) за публікацію зображень з Путіним.
- **9 липня** «Кіровський районний суд» заарештував на 7 діб мешканця Старого Криму Рефата Ісмаїлова, на сторінці якого в «Однокласниках» було виявлено публікацію з тризубом.
- **19 липня** «Гагарінський районний суд» Севастополя призначив Сергію Акінжеле, який у стані алкогольного сп'яніння вигукував на міському пляжі гасло «Слава Україні», 12 діб адміністративного арешту за ч. 1 ст. 20.3 КпАП.
- **23 липня** «Білогірський районний суд» оштрафував Асана Ісмаїлова із села Вишневе на 2 тисячі рублів за ч. 1 ст. 20.3 КпАП. На його сторінці у «ВКонтакте» була виявлена публікація з тризубом.
- **26 липня** «Ленінський районний суд» Севастополя заарештував Євгена Лебідка на 15 діб за ч. 1 ст. 20.3 КпАП. За версією поліції РФ, чоловік, перебуваючи на балконі своєї квартири, «голосно і виразно вигукував слова – вітання українських націоналістичних організацій» (ймовірно, це гасло «Слава Україні»), а також «голосно слухав пісню, яка є гімном українських націоналістичних організацій». Відео, на якому чути пісню «Ой у лузі червона калина» з квартири Євгена, було опубліковано в Telegram-каналі «Кримський СМЕРШ».
- **11 вересня** «Армянський районний суд» оштрафував Наталю Бельтюкову на 1 тисячу рублів за ч. 1 ст. 20.3 КпАП за те, що 26 травня 2021 року вона розмістила гасло «Слава Україні! Героям Слава!» у соціальній мережі. Її також оштрафували на 30 тисяч рублів за ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП (Дискредитація збройних сил РФ) за публікацію від 26 травня 2021 року про схвалення акції «блокада Криму», в якій росіяни були названі «загарбниками».

Крім того, для переслідування кримчан використовують й ч. 3-5 ст. 20.1 КпАП (дрібне хуліганство), що дозволяє штрафувати людей за розповсюдження в інтернеті «інформації, яка ображає людську гідність та суспільну моральність, виражає явну неповагу до суспільства, держави, офіційних державних символів РФ, або органів, які здійснюють державну владу в РФ».

Для прикладу, 29 серпня «Міський суд Феодосії» оштрафував місцевого жителя Максима Кравченка за ч. 3 ст. 20.1 КпАП на 30 тисяч рублів. Приводом для штрафу став його критичний коментар у соціальній мережі «ВКонтакте» під зображенням співробітників правоохоронних органів РФ. Крім статті 20.1 КпАП, Кравченка також оштрафували за ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП (дискредитація армії РФ).

³⁰ <https://crimeahrg.org/uk/nenavist-v-telegrami-hto-i-yak-zaklikae-do-genocyzidu-ta-peresliduvan-ukraïncziv-v-krimu/>

2 ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРИ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ

РФ використовує кримчан у повномасштабній війні проти України. У порушення норм міжнародного гуманітарного права триває примусовий призов кримчан до лав збройних сил РФ. Примусове залучення населення окупованих територій до служби в армії окупаючої держави є порушенням норм міжнародного права, а саме – положень ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни. До того ж, дії окремих осіб, відповідальних за реалізацію такого примусового залучення, є воєнним злочином згідно ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

1 жовтня в РФ та на окупованих нею територіях розпочинається чергова осіння призовна кампанія. Згідно указу В. Путіна від 30 вересня 2024 року, до лав армії РФ планують призвати щонайменше 133 тисячі строковиків¹. Призовні заходи будуть проходити й у Криму.

З метою примусу до служби в ЗС РФ окупаційна влада використовує кримінальне переслідування за ухилення від такої служби за ст. 328 КК РФ (Ухилення від служби у Збройних силах РФ). За весь період окупації КПГ задокументувала щонайменше **522 таких кримінальних справ**. Найчастіше «суди» призначають штрафи до 50 тисяч рублів. Однак виплата штрафу не звільняє від проходження служби.

Кримська правозахисна група з 24 лютого 2022 року збирає інформацію про загиблих і полонених військових РФ, приписаних до військових частин у Криму. За липень-вересень 2024 року КПГ задокументувала з числа таких військовиків, котрі воюють на боці РФ, щонайменше 63 загиблих. Всього від початку широкомасштабного вторгнення КПГ задокументовано **703 загиблих**.

АТАКИ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРИМУ

Після 24 лютого 2022 року з території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ завдає постійні ракетні удари, удари БпЛА й авіаудари по багатьом цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні. З кінця вересня 2022 року РФ

¹ <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202409300012>

активно застосовує дрони для атак цивільної інфраструктури. Значна частина таких дронів також запускається з території окупованого півострову.

Зранку 8 липня російські війська завдали комбінованого удару понад 40 ракетами різних типів, включно із балістичними ракетами «Іскандер-М» та гіперзвуковою ракеткою «Циркон» з території Криму. Унаслідок влучань ракет на Київщині, у Кривому Розі, Покровську, Дніпрі та Києві 44 людини загинули, 196 отримали поранення, з них 10 дітей. Однією з цілей атаки стала дитяча лікарня «Охматдит» у Києві².

26 серпня російські війська завдали масованого ракетного удару по енергетичній інфраструктурі України, а також наймасовішої від початку повномасштабного вторгнення повітряної атаки по всій території України. Росіяни застосували крилаті ракети повітряного, морського та наземного базування, балістичні ракети, зенітні керовані ракети, розвідувальні та ударні БпЛА «Shahed-136», зокрема 28 крилатих ракет «Калібр» з кораблів у східній частині Чорного моря. Внаслідок атаки постраждали 15 областей України, загинули 7 людей та 47 постраждали, з них 4 дітей³.

Ввечері 14 вересня збройні сили РФ атакували цивільну та транспортну інфраструктуру Одещини балістичними ракетами «Іскандер-М» з території Криму. Внаслідок атаки загинули двоє людей, одна людина була поранена⁴.

² <https://espresso.tv/viyna-z-rosiyeyu-unaslidok-ataki-rf-8-lipnya-v-ukraini-zaginuli-44-lyudini-196-postrazhdali-dsns>

³ <https://war.obozrevatel.com/ukr/sili-ppo-zbili-shahediv-i-raket-yakimi-rosiya-atakuvala-ukrainu.htm>

⁴ <https://www.facebook.com/pgov.gov.ua/posts/pfbid02iWR5uCo2Vcc3pVsRdc4V4B3AlfQfK9sQeR NbFHJgtUgjSfvXvqqzuDrcZh5Us4cql>

З ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЯ

Впродовж липня-вересня 2024 року українська влада ухвалила низку законів та нормативно-правових актів у сфері захисту осіб, постраждалих від збройної агресії РФ, посилення обороноздатності України та притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів.

- 1)** 21 серпня 2024 року ВРУ ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду⁵, визнав юрисдикцію Міжнародного кримінального суду щодо розслідування найтяжчих злочинів, котрі були скоєні на території України (злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії). Ратифікуючи Статут, Україна використала застереження, згідно якого протягом 7 років після набрання Римським статутом чинності для України вона не визнає юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо злочинів, зазначених у статті 8 (з урахуванням поправок), коли, ймовірно, злочин було вчинено її громадянами.
- 2)** 21 серпня 2024 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо розширення кола військовозобов'язаних, чиї близькі родичі, зокрема рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра, загинули або зникли безвісти під час участі у бойових діях, для надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації». Цими змінами було встановлено, що призову на військову службу під час мобілізації на особливий період не підлягають військовозобов'язані у випадку, коли неповнорідний брат чи сестра особи загинули або зникли безвісти під час участі у бойових діях, або ж їм посмертно присвоєно звання Героя України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції Гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року)⁶. Раніше право на відстрочку мали лише військовозобов'язані, чиї повнорідні брат чи сестра загинули або зникли безвісти.
- 3)** Внаслідок наступу збройних сил РФ у Донецькій області Координаційний штаб з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану прийняв рішення щодо примусової евакуації дітей із населених пунктів Покровського і Краматорського районів Донеччини (з сіл Берестки, Вовченка, Вознесенка, Дачне, Зеленівка, Зоря, Кремінна Балка, Новодмитрівка, Новоселидівка, Сонцівка, Старі Терни, Степанівка, Сухі Яли, Янтарне, селища Гостре, а також із сіл

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20KText>

⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3916-20Kn2>

Іллінівка, Березівка, Бересток, Водяне Друге, Гнатівка, Довга Балка, Зелене Поле, Калинове, Олександрівка-Калинове, Попів Яр, Розкішне, Русин Яр, Стара Миколаївка, Степанівка, Тарасівка, Яблунівка)⁷.

- 4)** На шестимісячний період – з вересня 2024 року до лютого 2025 року – уряд України продовжив виплати на проживання внутрішньо переміщеним особам. 30 серпня 2024 року КМУ прийняв постанову № 989, якою вніс зміни до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою КМУ від 20 березня 2022 року № 332. Постановою встановлено, що виплата допомоги на проживання ВПО продовжується автоматично для тих, хто вже мав право на продовження й отримання допомоги за попередні шість місяців, без додаткового звернення. У разі, коли отримувачу не було продовжено виплату допомоги автоматично відповідно до положень Порядку, особі може бути призначено допомогу за заявою. Виплати не продовжуються лише внутрішньо переміщеним жінкам, яким раніше виплата допомоги на другий шестимісячний період була продовжена у зв'язку з вагітністю після 30-го тижня⁸.
- 5)** На початку вересня, після кадрових змін в уряді України, стало відомо про намір інтеграції Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (Мінреінтеграції) до складу Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінрегіон). По суті, йдеться про поглинання Мінреінтеграції та приєднання питання тимчасово окупованих територій України до повноважень міністерства, яке опікується питаннями регіональної політики України, і перерозподіл між різними міністерствами тих функцій Мінреінтеграції, які не можуть бути включені до повноважень Мінрегіону. Низка правозахисних організацій, зокрема й Кримська правозахисна група, вбачають суттєві ризики в такій формі ліквідації Мінреінтеграції, оскільки частини повноважень щодо захисту людей, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ, може бути втрачена у разі відсутності в Уряді міністерства, яке б безпосередньо відповідало за розроблення цілісної політики реінтеграції ТОТ і деокупованих територій України. Перерозподіл правозахисних функцій Мінреінтеграції між різними структурними підрозділами Мінрегіону може призвести до зникнення теми захисту прав постраждалих осіб з порядку денного держави⁹.
- 6)** 11 вересня у Києві відбувся Четвертий саміт Міжнародної Кримської платформи, участь у якому взяли 60 представників різних країн та міжнародних організацій. Вперше учасниками урядового саміту Кримської платформи стали Аргентина, Організація Чорноморського економічного співробітництва та Міжнародний Альянс з питань свободи релігій та віросповідань¹⁰.
- 7)** Протягом липня-вересня відбулися три засідання Міжвідомчої комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Комісія встановлює такий факт як щодо військовополонених, так й цивільних осіб.

⁷ <https://www.kmu.gov.ua/news/minreintehratsii-cherez-bezpekovu-sytuatsiiu-ukhvaleno-rishennia-pro-prymusovu-evakuatsiiu-ditei-iz-deiakikh-naselenykh-punktiv-donechchynu>

⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2024-%D0%BFEK%2>

⁹ <https://crimeahrg.org/uk/pravozahisniki-vistupili-proti-jmovirno%D1%97-likvidaczi%D1%97-minreintegraczi%D1%97/>

¹⁰ <https://crimea-platform.org/news/u-kyievi-vidbuvsia-chetvertyi-samit-krymskoi-platfomy/>